

ARENGUPOLIITIKA TEATAJA

1/2016
Humanitaarabi
muutuvas maailmas

Maailma Humanitaar-
tippkohtumise alused
3-4

Kuhu läheb Eesti
antav humanitaarabi?
6-8

Humanitaarabi
tähtsusest
11-12

Kliimamuutuste mõju
humanitaarabile
13

Panamast, pagulastest
ja ODA-st
14-15

ISSN 2461-2286

**Mis on Istanbulis toimuv humanitaar-
tippkohtumine ja mida sealt oodata?
Kuidas valmistub Eesti eelseisvateks
väljakutseteks ning kuidas toetame
endast nõrgemaid? Mis on humani-
taarabi ja millist abi annab Eesti?**

HUMANITAARABI VAJAB INNOVATSIOONI

Johanna Helin
MTÜ Mondo juhatuse liige

Mai lõpus kogunevad ÜRO liikmesriigid arutama praeguse humanitaarabi andmise süsteemi uuendamist Maailma Humanitaartippkohtumisel ehk WHS-il (World Humanitarian Summit). Osad nõuavad humanitaarabi süsteemi täielikku uuenduskuuri, teised kosmeetilisi parandusi.

Praegune maailma olukord, kus abi vajadus ületab mitmekordselt võimaluse seda pakkuda, on viinud süsteemi piiri peale. Humanitaarabi pole enam ainult kiireloomuline ja lühiajaline, põhiliselt materiaalne abi. Keskmise humanitaaroperatsiooni pikkus on praegu 17 aastat! Praegustest abivajajatest kaks kolmandikku on kuuest riigist: Lõuna-Sudaanist, Jeemenist, Kongo Demokraatlikust Vabariigist, Süüriast, Iraagist ja Etioopiast. Etioopia kannatab tõsise põua all, teistes riikides on abivajadus tekinud pikaleveninud sõjaliste kriiside tõttu. See näitab vajadust rääkida kohtumisel ka kriiside lahendamise ja sõjapidamise reeglitest.

Konfliktide tõttu on inimesi liikvel rohkem kui enne ja võimalused kiiresti koju naasta on väiksed. Pagulaslaagritest kasvavad linnad, kus vanaviisi abiandmine (nt toidu jagamine) ei täida inimeste põhivajadusi naasmaks tavapärase elu juurde. Uuendusena on Maailma Toiduprogramm (World Food Programme ehk WFP) hakanud toidu asemel jagama inimestele sularaha, millega ise toitu osta ja valmistada. See aitab tekitada ka inimestele töökohti ja tegevust. Samamoodi läbib ka pagulaslaagrite planeerimine uuenduskuuri. Telkide ritta panemise asemel osalevad töös innovatiivsed linnaplaneerijad, kes võtavad arvesse, et inimeste kiire naasmine kodumaale ei ole

tõenäoline ning laagrisse jäädakse elama kauemaks. Uuendusi on vaja aga igal rindel. Vanaviisi ei saa ka selle tõttu, et raha ei jätku. Isegi kui doonorriigid panustavad humanitaarabisse rohkem kui varem, on rahastuse vajadus mitmekordne, kuna abi vajajate hulk kasvab pidevalt. Tippkohtumisel arutatakse ka uusi viise ressursside leidmiseks. Räägitakse muuhulgas lennundusmaksudest, rahvusvaheliste ülekannete maksustamisest, islami *zakat*-annetuste humanitaarabiks kasutamisest. Samas tuleb ka meeles pidada, et nt aastal 2014 humanitaarabiks kogutud summa oli ainult u 0,031% maailma RKT-st. Humanitaarabi ja arengukoostöö on võileivara, võrreldes summadega, mis maksude planeerimise kaudu jäävad arengumaade valitsustel iga-aastaselt saamata.

Vajaliku uuendusena tahetakse anda suurem vastutus kohalikele organisatsioonidele ja valitsustele, kes suudavad mitmes olukorras toimetada abi kohale kiiremini ja tõhusamalt kui suured rahvusvahelised organisatsioonid, kes praegu abi andmist põhiliselt korraldavad. Palju rääkitakse ka arengukoostöö rollist kriiside ennetamisel. Mõned tänapäeva kriisid on seotud kliimamuutustega, millega kohanemiseks on võimalik leida arengukoostöö abil jätkusuutlikke lahendusi.

Kriise on maailmas alati olnud ja suure tõenäosusega jääb ka olema. Praegu aga teadvustame neid rohkem, kuna suurenenud pagulasvood on toonud maailma reaalsuse meile koju kätte. Süüria saabki selle tõttu nüüd kõige suurema tähelepanu ja suur osa praegustest humanitaarabi vahenditest on suunatud pagulasvoogude

peatamiseks. Samas on tekkinud oht, et antud abi hakkab pöörduma tagasi rikkamatesse riikidesse – nt tahab Eesti arvestada pagulaste vastuvõtukuludid arengukoostöö ressursside osaks. See aga jätab omakorda järele vähem vahendeid tulevaste katastroofide kahjude ennetamiseks ning selleks, et toetada praeguste kriiside ohvreid kohapeal, enne kui nad on sunnitud asuma teekonnale Euroopa suunas.

EESTI PEAB

- **Võtma humanitaarkriise tõsiselt – Maailma Humanitaartippkohtumisel ei osale ei president, peaminister ega välisminister, mis viitab hähele poliitilisele huvile kõrgemal tasemel.**
- **Suunama humanitaarabi ja arengukoostöö ressursid kõige haavatavamatele kogukondadele ja sinna, kuhu neid on tõeliselt vaja.**
- **Suurendama Eesti ja kohalike humanitaarorganisatsioonide võimekust, mitte lootma vaid rahvusvaheliste suurorganisatsioonidele.**
- **Suurendama arengukoostööks ja humanitaarabiks ettenähtud vahendite hulka ja mitte näitama pagulaste vastuvõtmiskulusid arengukoostööna.**
- **Otsima humanitaarkriiside lahendamiseks uudseid viise ning meetodeid, kuidas meie rahalist panust kõige tõhusamalt abivajajate heaks kasutada.**
- **Arvestama kliimamuutuste mõju tulevastele kriisidele ning toetama nende ennetamist ja leevendamist arengukoostöö kaudu.**

Mondo Arengupoliitika Teataja 1/2016

Väljaandja: MTÜ Mondo
Sisutoimetaja: Aline Lotman
Keeletoimetaja: Liina Kivimäe
Kujundus: Triinu Tulva

ISSN 2461-2286

Teataja on saadaval ka veebis, aadressil mondo.org.ee.

Esikaanel: Süüria pagulased mängivad Lõuna-Türgis Akçakale laagris.

Foto: UNHCR / A. Branthwaite

MTÜ Mondo on Eesti organisatsioon, mis on alates 2007. aastast töötanud humanitaarabi, arengukoostöö ja maailmahariduse vallas. Mondo on kriisibikogemusi saanud näiteks Ukrainas, Moldovas ja Jordaania; koos usaldusväärsete kohalike partneritega töötatakse arengu nimel Ghanas, Keenias, Ugandas, Afganistanis, Jeemenis, Myanmaris ja mujal.

Mondo Arengupoliitika Teataja on valminud Euroopa Komisjoni rahastatava projekti „Media4Development” raames, mille eesmärk on meedia abil suurendada ühiskonna teadlikkust globaalsetest teemadest ja eelseisvatest ülesannetest. Projektiga

soovime tekitada ühiskondlikku diskussiooni Eesti ja Euroopa Liidu arengukoostöö teemal.

Teataja ei pruugi väljendada Euroopa Komisjoni vaateid.

Media4Development

VIIS PÕHIKOHUSTUST: MAAILMA HUMANITAARTIPPKOHTUMISE ALUSED

Vajadus humanitaarabi järele oli viimati nii ulatuslik nagu praegu teise maailmasõja aegu. Alustades kriisist Süürias ja põuast Etiopias ning lõpetades konfliktiga Sudaanis ja vägivallapuhanguga Tšaadi järve piirkonnas, vajavad enam kui 125 miljonit inimest, kelle elu on laastanud konfliktid ja katastroofid, hädasti humanitaarabi ja kaitset.

ÜRO peasekretär Ban Ki-moon kutsub seetõttu, ajendatuna omaenese sõja- ja pagulaskogemusest kokku esimese ülemaailmse humanitaarabiteemalise tippkohtumise. See annab võimaluse valitsusliidritel, abiorganisatsioonidel, kriisist mõjutatud elanikkonnal, erasektoril ja akadeemilisel ringkonnal kokku tulla ning võtta tegutsemiskohustus, et hoida ära kannatusi, kahandada tulevaste kriiside mõju ja ümber kujundada rahastamissüsteem, päästmaks elusid.

Kolm aastat väldanud nõupidamised kaassid 23 000 inimest 150 eri riigist ja kulmineeruvad nüüd tippkohtumisega, mis leiab aset Istanbulis Türgis 23.–24. mail 2016. aastal. Kohtumine võimaldab osalejatel üksteist vastutusele võtta ja leida senisest tõhusamad lahendused probleemidele, millega maailma kõige haavatavamad rahvad silmitsi seisavad.

Tippkohtumise keskmes seisab Ban Ki-mooni väljapakutud *Agenda for Humanity* – plaan, mis rõhutab viit ülemaailmset eesmärki ja kohustust. Nende viie kohustusega anname lubaduse kriisidest mõjutatud kogukondadele. See on pöördepunkt, mis sillutab teed praegusest maailmast sellisesse, milline maailm peaks olema.

I põhikohustus: ennetada konflikte

Kui poliitilised juhid ei näita üles teotahet ennetada kriise, jääb olukord muutumatuks miljonite laste, naiste ja meeste jaoks, kes on nende kriiside keskmes. Liidrid, kaasa arvatud ÜRO Julgeolekunõukogu liikmed, peavad ühiste otsuste tegemisel olema kaastundlikud ja julged. Neil tuleb konfliktiohtu analüüsida ja tegutseda ennetavalt, et võimalikud konfliktid eos lämmatada. Kasutama peab kõiki olemasolevaid jõude – poliitilisi, majanduslikke ja muid –, et konflikte ära hoida ja lahendusi välja töötada. Samuti tuleb kõrvale jätta erimeelsused, panustamiseks rahulikke ja kõiki liikmeid kaasvasse ühiskonda.

Foto: OCHA / Charlotte Cans

ABU MOHAMED, ENDINE INSENER *Şan'ā', Jeemen*

Abu Mohamed, endine insener, näitas OCHA (ÜRO humanitaarasjade koordinaatsioonibüroo) liikmetele oma maja Jeemenis. See oli viimseini hävitatud. Kui temalt küsiti, mida ta enim vajab, vastas ta pikemalt mõtlemata: „Turvalisust. See on ainus, mida me vajame. Turvalisust ja kaitset. Mitte miski muu pole nii oluline“.

„Kujutlege oma last. Tal on nälg, kuid sa ei suuda teda toita. Tal on hirm, kuid sa ei suuda teda kaitsta. Jeemeni rahvas vajab hädasti abi. Me vajame, et maailm hooliks ja rahvusvaheline üldsus sellele konfliktile lõpu teeks.“

II põhikohustus: pidada lugu õiglase sõja eetikast

Rahvusvahelised humanitaar- ja inimõigused on seadusega sätestatud ning enamik riike on need seadused allkirjastanud. Kuid seni, kuni võitlevad osapooled neist seadustest kinni ei pea ega nende täitmise üle järelevalvet korralda ning kuni õigusrikkujaid ei võeta vastutusele iga korra eest, kui nad seadusi eiravad, moodustavad tsiviil-elanikud ka edaspidi enamiku, kelle jaoks konfliktid surmaga lõppevad. Tsiviil-elanikud ka edaspidi enamiku, kelle jaoks konfliktid surmaga lõppevad. Tsiviil-elanikud ka edaspidi enamiku, kelle jaoks konfliktid surmaga lõppevad. Tsiviil-elanikud ka edaspidi enamiku, kelle jaoks konfliktid surmaga lõppevad. Tsiviil-elanikud ka edaspidi enamiku, kelle jaoks konfliktid surmaga lõppevad.

justavad. Seni, kuni neist seadustest lugu ei peeta, keelatakse abitöötajatele ja vabatahtlikele ligipääs hädas olevatele inimestele või seatakse nad ohtu.

Foto: MTÜ Mondo / Vostok SOS

SVETLODARSKI HAIGLA *Ukraina*

Selline näeb välja Svetlodarski haigla fassaad Ukrainas. Haigla on konfliktiaarse linna ainuke raviasutus. Sõjategevuse tulemusena on osa hoonest töökorrast väljas, kuid sellegipoolest tegutsetakse edasi. Kõigil akendel pole enam klaase ees, elektrivarustusega on probleeme ning maja üks külg on saanud mürsutabamuse.

MTÜ Mondo kohalik partner Vostok SOS toimetab eelmisel kevadel Svetlodarskisse ravimeid tänu kunstnik Jarõna Ilo heategevuslikust oksjonist saadud tuludele.

III põhikohustus: mitte jätta kedagi maha

Kujutle, et kuulud maailma kõige haavatavama rahva sekka. Sind on sunniviisiliselt ümberasumisele saadetud või on põud viendat aastat järjest sinu saagi hävitanud. Sa oled kodakondsuseta või rünnatakse sind sinu rassilise, usu- või rahvuskuuluse tõttu. Nüüd kujutle maailma teatavas, et mitte kedagi neist inimestest ei hüljata: maailma kõige vaesemaid toetatakse arengukoostöö kaudu; valitsusliidrid püüdnud selle poole, et põgenike vool poole võrra väheneks, ja töötavad nende

kaitseks välja tõhusaid plaane; naistele ja tüdrukutele tagatakse õigused ja kaitse; kõigile lastele kindlustatakse võimalus koolis käia – seda nii konfliktialadel kui ka ümberasustatud inimeste seas. Kõik see võiks saada tõelisuseks, kui maailma liidrid võtaksid endale mainitud kohustused ja neid aktiivselt täidaksid.

Foto: OCHA / Bishal Dhakal

BISHAL DHAKAL, ARST Nepal

„Olles alles poisike, käisin Punase Ristiga paigus, mis olid üleujutuste tagajärjel kannatada saanud, ja jagasin esmaabikarpe. Kui mina nüüd oma lapse [säärastes olukordades] kaasan, saab temast sotsiaalselt vastutustundlik olend.“

Arst ja endine kirurg doktor Bishal Dhakal oli esimene Nepali arst, kes jõudis Barpaki külla Gorkha ringkonnas, mis oli maavärina epitsenter. Hädaolukorras tegutses ta kiiresti – teisel päeval pärast maavärinat oli ta värvanud kümme vabatahtlikku, viien-daks päevaks juba 2000. „Noored ühinesid spontaanselt, et jagatud leina leevendada,“ ütles dr Dhakal. „Kõige alus oli vajalike lüli-de ühendamine.“

IV põhikohustus: puuduse lõpetamiseks uute meetodite leidmine

Äkitselt aset leidev katastroof ei hüüa tules, kuid paljusid lahendust vajavaid kriise on võimalik ette näha. Kujutlege koostööd riskirühma kuuluvate kogukondade ja partneritega, aitamaks neil kriisiks valmistuda, et selle ilmnemisel ei oldaks kaitsetud. Kujutlege, kui me ei piirduks vaid riskihindamisega, vaid ka reageeriksime kriisile aegsasti. Seeläbi võiksime üleilmselt riski ja haavatavust vähendada.

Foto: OCHA

RANH NGUYEN, NAISTALUNIK Binh Dinh, Vietnam

Vietnami äärealadel elavatele miljonitele inimestele avaldavad kliimamuutused üha suuremat mõju, olles vahel koguni surmavad. Eriti kõrget hinda maksavad kliimamuutuste sunnil Vietnami naised.

Ranh Nguyen, 35-aastane naistalunik, kirjeldas olukorda: „Ilm on üha äärmuslikum ja muutlikum. Tormid, paduvihmad ja üleujutused hävitavad põlde ja maju ning tapavad igal aastal nii loomi kui ka inimesi.“

Ranh ja tema naabrid ühinesid naisühinguga ja teevad koostööd ÜRO organisatsiooniga UN Women (ÜRO Soolise Võrdõiguslikkuse ja Naiste Õiguste Edendamise Agentuur), et naiste roll katastroofiohu vähendamises ja loodusõnnetuste ohjajamises võiks olla suurem. „Eelmisel aastal ... valmistasime oma perekonna ja küla tormi tulekuks ette ... Tänu põhjalikule ettevalmistustööle ja üksikasjalikule kaardistamisele, mille kallal enne igat tormi töötasime, ei saanud keegi meie külast eelmise aasta tormihooajal surma ega raskelt haavata. Vili, koduloomad ja -linnud päästeti,“ rääkis Ranh. „Varem ei osanud ma ujuda ja üle kal-laste tõusev jõgi hirmutas mind. Enam ma vett ei kardaks ja seda tänu ujumistundidele. Ma õpetan oma lapsed ujuma ja soovitan seda õppida kõigil.“

V põhikohustus: inimkonda investeerida

Kui me tööpoolest soovime vastutustundlikult toimida, peame haavatavasse rahvasse panustama nii poliitilisel kui ka majanduslikul tasandil. Mida see tähendab? See tähendab suuremat rahastamist mitte ainult kriisile reageerimisel, vaid ka riskihindamise ja ettevalmistustöö jaoks ning pikenenud konfliktide ja rahuobitamise tarbeks. See tähendab kohaliku toetuse võimendamist, rahastades roh-

kem riiklikke valitsusväliseid organisatsioone ja panustades avatud investeerimisfondidesse. See tähendab oluliste investeeringute teelt – näiteks pereliikmete võõrsil teenitud raha pangaülekanDED kodumaale – takistuste kõrvaldamist. Samuti tähendab see loomingulisemat lähenemist rahastamisele, kasutades laene, abiraha, võlakirju, kindlustussüsteeme, tehes koostööd investeerimispankade ja krediitkaardifirmadega, tegeledes islamimaade sotsiaalsete rahastamismehhanismidega (näiteks *zakat*-annetused) ning ühtlasi ka rahastajatega. See nõuab rahastajapoolset paindlikkust finantseeringu osas, sealhulgas pikaajalist rahastamist. Samuti nõuab see, et abiorganisatsioonid töötaksid võimalikult tõhusalt ja rahastamine oleks läbipaistev. Need muutused toimivad vaid juhul, kui meie pingutuste kese on kollektiivsete eesmärkide finantseering, mitte üksikute projektide toetamine.

Foto: OCHA

AL TAYEB IDRIS, ÕPETAJA Azerni, Lääne-Darfur, Sudaan

„Uued päikeseenergiaal töötavad veepumbad on muutnud meie elu,“ rääkis Al Tayeb Idris, õpetaja ja küla veemajanduse komitee liige. „Nüüd võime iga päev vett pumbata. Varasema motoriseeritud süsteemi kulukuse ja ebausaldusväärsuse tõttu sai vett heal juhul kaks korda nädalas.“

Seda projekti toetas OCHA hallatav Sudaani tarbeks loodud fond. „Veepuudus tekitab pingeid, mis viis sageli vägivaldpuhangute-ni Azerni kohalike ja hooajaliste elanike nomaadide vahel,“ rääkis Abdul Malik, Azerni *omda* ehk külapealik. „Sellest ajast saadik, kui me päikeseenergiaal töötavaid veepumpasid kasutame, on meil piisavalt vett, mida nomaadidega jagada. Selle tulemuseks on paremad suhted.“

Teksti aluseks on võetud:
<http://www.unocha.org/top-stories/all-stories/core-responsibilities-foundation-world-humanitarian-summit>

VIIS KÜSIMUST VÄINO REINARTILE

Välisministeeriumi välismajanduse ja arengukoostööküsimuste asekanterile

Väino Reinart tollase Afganistani presidendi Hamid Karzaïga 2012. aastal Kabulis.
Foto: Eesti Välisministeerium

Mida ootab Eesti Istanbulis toimuvalt humanitaartippkohtumiselt?

- Laiapõhjalist osalust, mis kaasab arutellu abivajajad, abiprojekte ellu viivad organisatsioonid, akadeemia, erasektori, meedia, traditsioonilised ja uued doonorid.
- Humanitaarabi põhimõtete ja rahvusvahelise humanitaarõiguse kinnistamist, humanitaarabi andmise ruumi ja abivajajateni turvalise juurdepääsu tagamist.
- Laiemat vaadet humanitaarkriisidele, uute koostööpartnerite kaasamist, sidusamat tegevust arengukoostöö ja humanitaarabi vahel, suuremat tähelepanu kriiside ennetusele.

Millised on Eesti seisukohad välja pakutud viie põhikohustuse suhtes?

Eesti tervitab välja pakutud põhilubadusi ning peab oluliseks ühise vastutuse võtmist. Samas on võetavate kohustuste täpsem sisu ja vorm alles arutlusel nii EL-i tasandil kui ka siseriiklikult.

- Jagame raportis toodud seisukohta, et konfliktide lõpetamine saab olla vaid poliitiline. Riikide juhid peavad veel kord kinnitama, et konfliktide ennetamine ning läbirääkimised rahumeelse lahenduse leidmiseks on prioriteetsed.
- Rõhutame vajadust austada rahvusvahelisi norme ja vähendada tsiviilelanike kannatusi.
- Peame oluliseks leevendada kodust põgenema sunnitud inimeste olukorda (humanitaar-, poliitiliste, majandus- ja sotsiaalmeetmetega), minna edasi kest-

liku arengu eesmärkide ja säästva arengu tegevuskava 2030 elluviimisega.

- Eesti on nii arengukoostöö puhul kui ka humanitaarabi andmisel tähtsustanud kõige nõrgemate ühiskonnarühmade, eelkõige naiste ja laste vajadusi ning nende kaitset. Toetame lubadust pöörata tähelepanu naiste ja tüdrukute haavatavusele kriisides ja konfliktides kui enim kaitset ja eestkostet vajavale rühmale.
- Kinnitame kollektiivset vajadust kriiside ennetuseks, varajaseks reageerimiseks ning Sendai katastroofiohu vähendamise raamistiku rakendamist.
- Abi andmisel peab Eesti oluliseks humanitaarabi rahastuse tõhusust. Tervitame ÜRO kõrgetasemelise humanitaarabi rahastamise rühma (High-Level Panel on Humanitarian Financing e HLP) tööd.

Kas ja kui palju mõjutavad humanitaarabi tippkohtumist eelmisel aastal toimunud sündmused – Pariisi kliimakonverents ning kestlike arengueesmärkide vastuvõtt?

Maailma humanitaarabi tippkohtumine e WHS (World Humanitarian Summit) Istanbulis on üks oluline etapp pikemast protsessist, mis algas paar aastat tagasi ning mis ei lõppe maikuu Istanbulis. WHS-ile eelnevad ja järgnevad valitsustevahelised protsessid on kahtlemata olulised koostööraamistikud, milles võetud kohustuste elluviimisele humanitaarabi tippkohtumine ka viitab. Humanitaarkriiside kompleksset iseloomu ja võimalikke lahendusi tuleb vaadelda laiemalt nii kliima, arengu, elanikkonnakaitse kui ka humanitaarse tsiviilmilitaarkoostöö raamistikos.

Kuidas on Eesti panustanud humanitaarkriiside lahendamisse viimaste aastate jooksul? Kas on mõned „edulood“, mida eraldi välja tuua?

Eesti on lähtunud humanitaarabi andmisel nii kriiside akuutsusest kui ka toetanud pikemaajaliste abivajaduste leevendamist. Toetatud on looduskatastroofide tagajärgede leevendamist.

Viimaste aastate märksõnadeks on olnud Süüria ja Ukraina, peamiselt oleme keskendunud sisepõgenike ja pagulaste esmavajaduste toetamisele, nõrgematele ühiskonnarühmadele nagu naised ja lapsed.

Humanitaarkriisides saab edulugudest rääkida siis, kui kriisid on möödas ja inimesed taastanud stabiilse tavaelu. Eesti rahalised võimalused ning panused on väikesed, mistõttu tõhusust silmas pidades oleme rahvusvaheliste annetuste kaudu kaugemates kriisipiirkondades toetanud UNICEFi, UNHCRi ehk ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti ja ICRC ehk Rahvusvahelise Punase Risti Komitee tegevusi. Eesti enda ühenduste tegevustest soovime kindlasti välja tuua MTÜ Mondo, MTÜ Eesti Pagulasabi ning MTÜ Ukraina Kultuurikeskuse tegevused Ukrainas alates 2014. aastast, mis on toimunud väga läbipaistvalt ja paindlikult kohalikele vajadustele reageerides. Kindlasti soovime välja tuua ka Eesti Päästemeeskonna valmisoleku suurendamise ja võime koostöös teiste partneritega kiiresti reageerida looduskatastroofidele nagu viimati näiteks Filipiinidel, aga näiteks ka Lääne-Aafrikas puhkenud ebolapuhangule. Üks edulugudest on kindlasti 2015. aasta lõpus läbitud kvalifikatsiooniekssam, millega Eesti varingupäästemeeskond EST-USAR (Urban Search and Rescue) sai 44. klassifitseeritud keskmise võimekusega varingupäästemeeskonnaks ÜRO tiimis. Lisaks eelnevale osaleb Eesti aktiivselt ka rahvusvahelise humanitaarabi poliitika kujundamises nii Euroopa Liidu kui ka ÜRO raames. Oleme 2016. a UNICEFi nõukogu president, UNHCRi täitevnõukogu liige, alates 2014. a suvest ÜRO humanitaarasjade koordinatsioonibüroo OCHA doonorite tugirühma liige (OCHA Donor Support Group e ODSG), osaleme aktiivselt Hea Humanitaaradoonorluse e GHD (Good Humanitarian Donorship) rühma töös.

Eelmisel aastal võttis Välisministeerium vastu uue arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava. Mis on tähtsaimad eesmärgid, mida loodame lähiaastatel humanitaarabi vallas saavutada?

Arengukava annab suuna järgneva viieks aastaks, pöörates senisest rohkem tähelepanu ennetusele ja pikaajalistele humanitaarkriisidele, mille puhul on oluline sidustamine ka arengukoostööga, mille heaks näiteks on pagulastele hariduse andmise jätkamise toetamine. Soovime tõsta Eesti rahvusvahelistes humanitaarabi tegevustes panustamise võimet.

KUHU LÄHEB EESTI ANTAV HUMANITAARABI?

Vaatasime otsa Välisministeeriumi kodulehel toodud toetustele, mis suunati 2015. aastal humanitaarabile. Kuhu jõuab Eesti kriisiabi ning kelle toel?

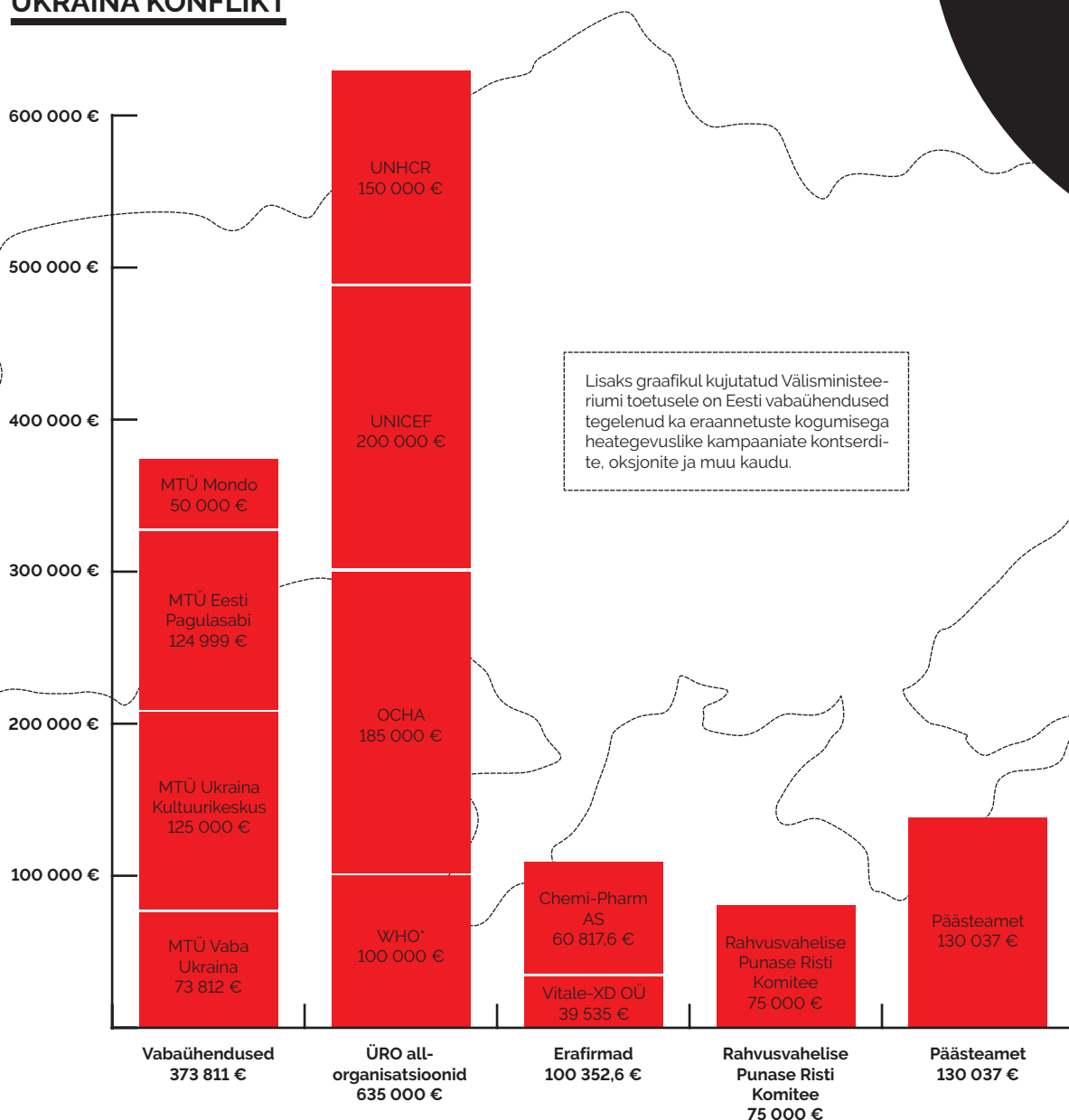
Eelmisel aastal olid Eesti organisatsioonid ja ettevõtted tegusaimad Ukraina konfliktis kannatanute abistamisel. Toetati ka sise-pögenikke Iraagis ning Süüria pagulasi Jordaania. Lisaks tegutses ka Moldovas, Sierra Leones ja Omaanis.

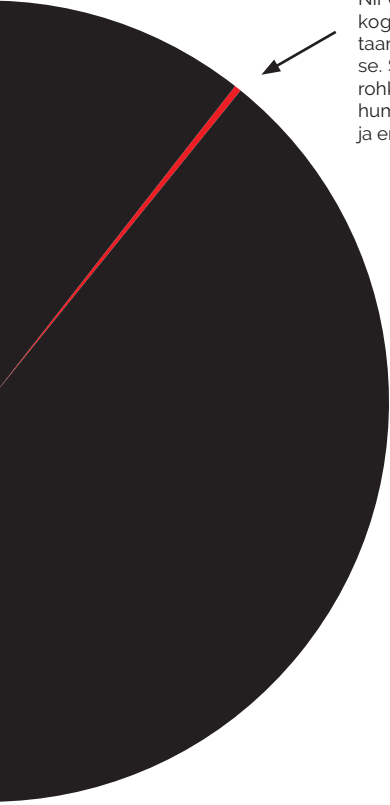
Märkimisväärne osa – tervelt 60% – humanitaarabi eelarvest suunati aga ÜRO allorga-

nisatsioonidele, millega panustati Ukraina, Süüria ja Palestiina konflikti ning Nepali, Etioopia, Tuvalu ja Vanuatu looduskatastroofide tagajärgede leevendamisse. Lisaks toetati lastehalvatuse epideemiate takistamist Afganistanis ja Ukrainas.

Positiivse arenguna näeme huvi Eesti organisatsioonide võimekuse tõstmise vastu ning loodame, et tulevikus see tendents jätkub. Loodame ka, et tulevikus kasvab Eesti organisatsioonide humanitaarmissioonide mahukus veelgi.

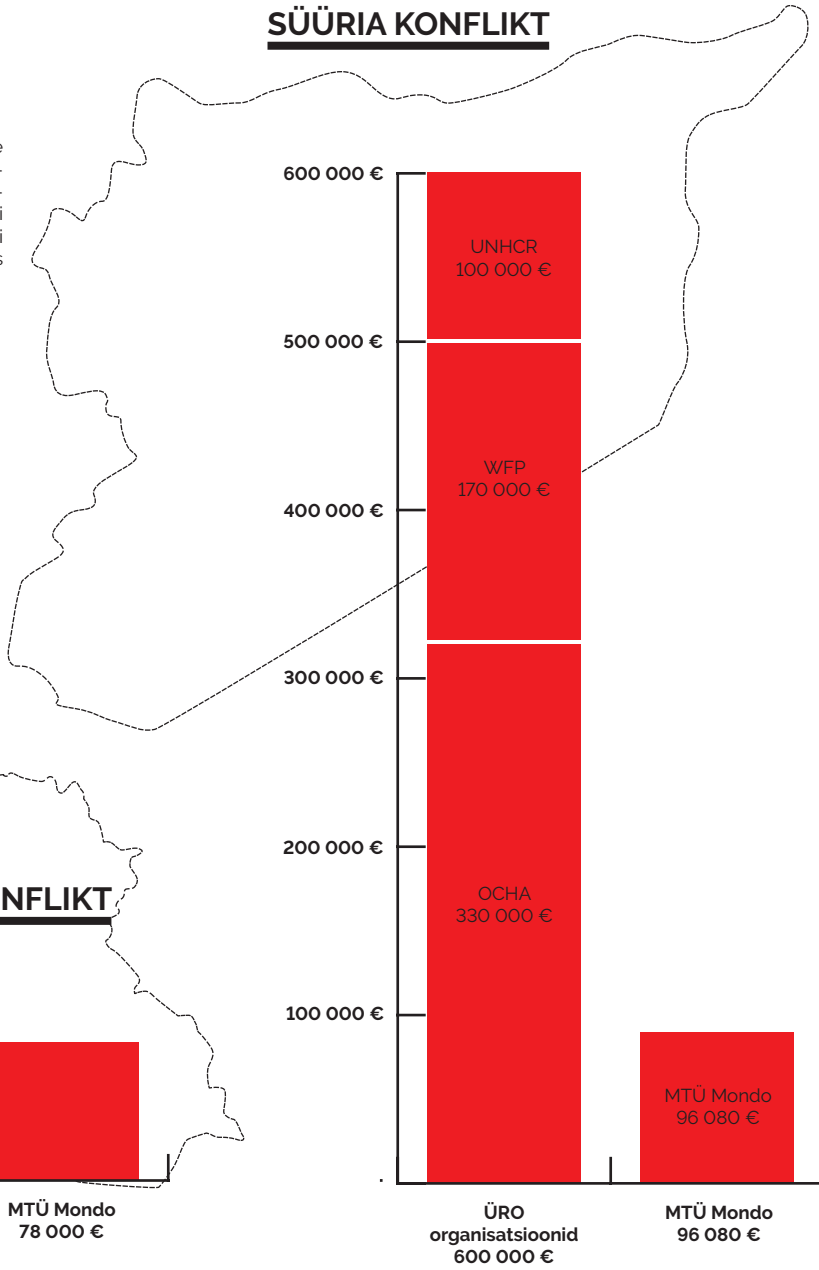
UKRAINA KONFLIKT

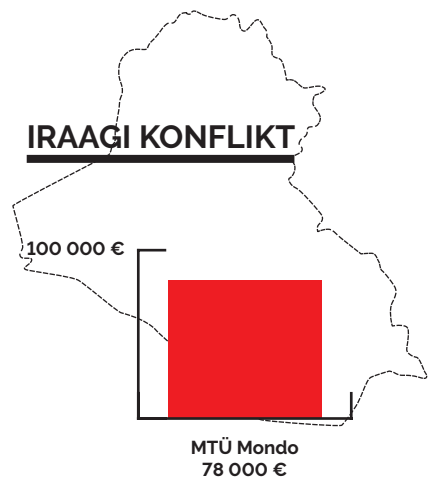

Nii väike osa Eesti rahvamajanduse kogutulust on suunatud humanitaarabi ja arengukoostöö eelarvesse. Sellest omakorda 10% ehk veidi rohkem kui 3 miljonit eurot suunati humanitaarkriiside leevendamiseks ja ennetuseks.

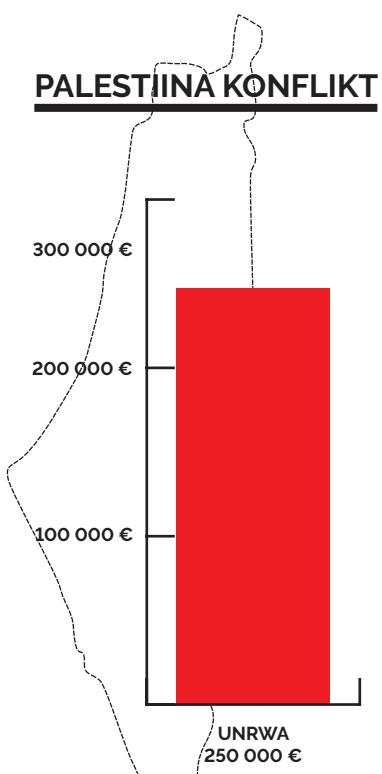
SÜÜRIA KONFLIKT

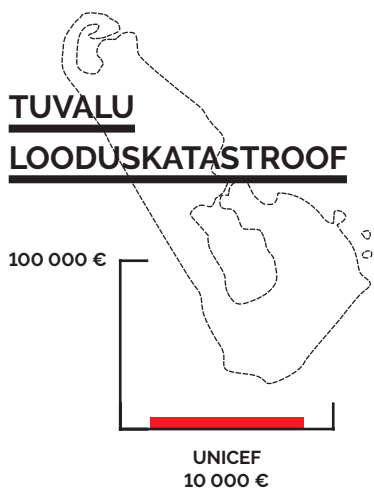
IRAAGI KONFLIKT

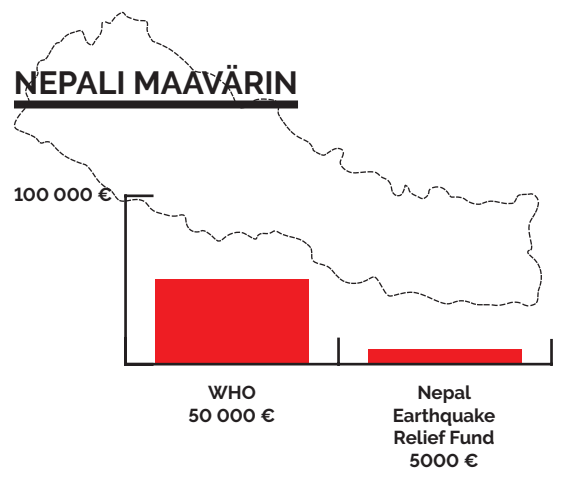
PALESTIINA KONFLIKT

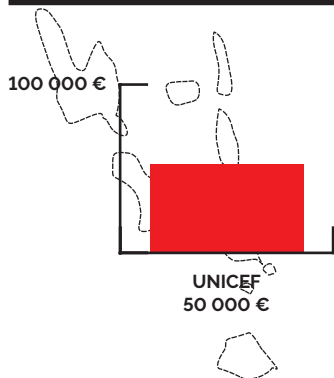
TUVALU LOODUSKATASTROOF

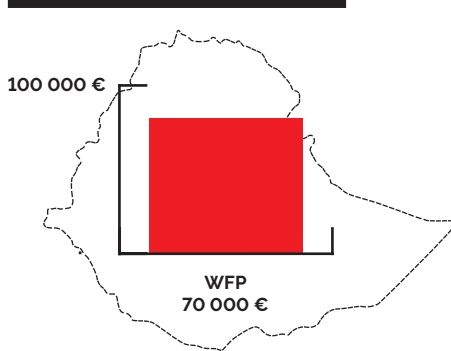
NEPALI MAAVÄRIN

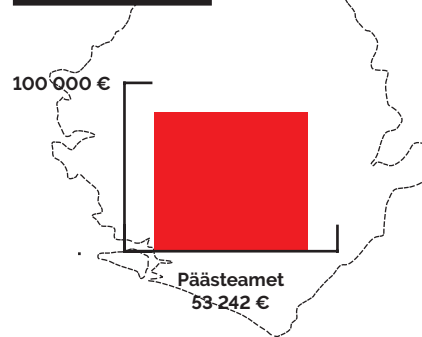
VANUATU
LOODUSKATASTROOF

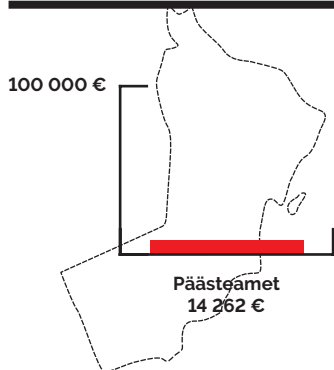
ETIOOPIA
LOODUSKATASTROOF

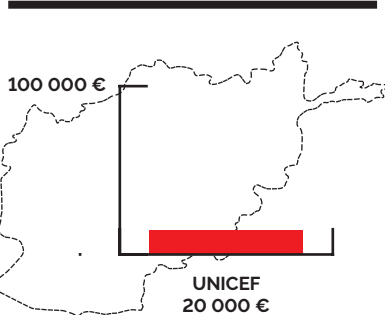
SIERRA LEONE
EBOLA-KRIIS

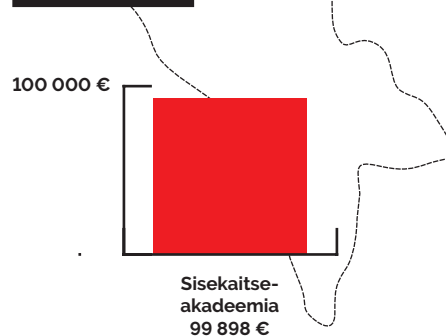
OMAANI
LOODUSKATASTROOF

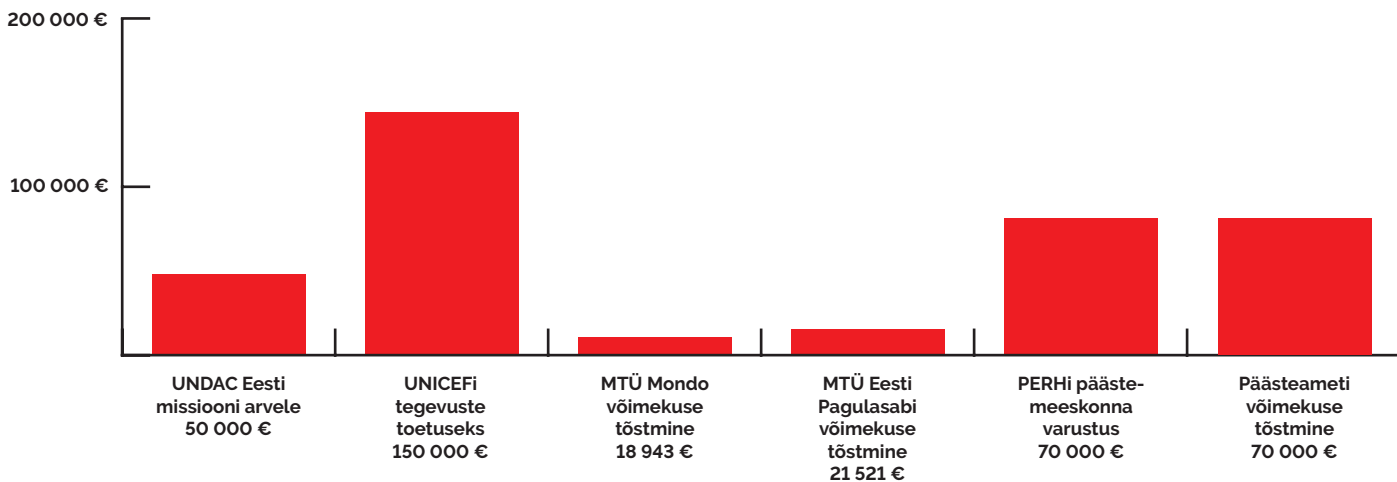
AFGANISTANI
LASTEHALVATUSE KRIIS

MOLDOVA
KRIISIENNETUSSÜSTEEMI
TOETAMINE

MUUD TOETUSED

KAKS KÜSIMUST UKRAINAS HUMANITAARABI ANDNUD EESTI ORGANISATSIOONIDELE

Pöördusime eelmisel aastal Välisministeeriumilt Ukraina humanitaarkriisi leevendamiseks toetust saanud organisatsioonide poole kahe küsimusega:

1. Millist humanitaarabi Teie organisatsioon on andnud?

2. Kuidas olete valinud oma humanitaarabi sihtrühmad ning kas ja kuidas lähtute abi andmisel rahvusvahelistest humanitaarabi põhimõtetest (inimlikkus, erapooletus, neutraalsus ja sõltumatus)?

MTÜ EESTI PAGULASABI

1. Ukrainas oleme jaganud toiduabi ning meditsiini- ja hügieenitarvete pakke otse abivajajatele, eeskätt rindeäärsetes asulates, kuhu selline abi muidu ei jõua. Suvel lähetasime meditsiinitehnikat ja -tarvikuid ning ravimeid rindelähedastele haiglatele, vastavalt nende konkreetsetele puudujääkidele. Samuti lähetasime kohapeale humanitaarvabatahtlikke, psühholooge ja sotsiaaltöötajaid ning korraldasime lastelaagri rindelähedastest asulatest pärit lastele. Abi soetasime ja toimetasime vajajateni kohapeal oma jõududega. Lisaks Ukraina programmile alustasime eelmisel aastal koostööd ühe Türgi partneriga, toeta-

des nende psühhosotsiaalse abi programmi Süüriast põgenenud koolilastega. Sel aastal on plaanis jätkata nii Ukraina tegevustega kui ka laiendada oma Süüria pagulastele suunatud programmi Türgis ja Liibanonis.

2. Oma humanitaarprogrammides lähtume humanitaarabi põhimõtetest: lähtume inimeste vajadustest, oleme neutraalsed ja sõltumatud ning kohtleme abivajajaid võrdselt. Toiduabi andes oleme prioriteediks seadnud n-ö haavatavad rühmad (lastega pered, eriti ühe lapsevanemaga pered, samuti eakad) rindelähedastes asulates, haiglatele suunatud meditsiiniabi projekti sihtrühmaks olid rindelähedased haiglad, kelle vajadused tehti kindlaks kohapeal.

TOIDU-, HÜGIEENI- JA MEDITSIINIPAKKE: 5000

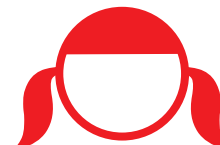
Asulaid ja külasi, kus pakke on jagatud: 30

Ravimeid ja meditsiinitehnikat 15 haiglale

Lähetatud vabatahtlikke: 7

Lastelaagrites käinud lapsi: 50

MTÜ MONDO

1. Mondo on viimastel aastatel töötanud Ukrainas, Jordaania ning Iraagis. Varasemalt oleme töötanud ka Moldovas ning samuti Afganistanis, kus praegu jätkuvad arengukoostöö tegevused. Nii Ukrainas kui ka Iraagis oleme keskendunud sisepõgenikele, kellele on jagatud eelkõige toidupakke (Ukrainas üle 2500, Iraagis 700). Ukrainas oleme lisaks toetanud ka haiglaid meditsiinitarvetega (näiteks Belovodski haiglas sisustasime terve sünnitusruumi vajalike aparaatidega, et sisepõgenike tõttu tekkinud lisa-sünni-

tajaid mahutada) ning samuti juriidilise nõustamisliini käivitamist ja tegutsemist. Oleme korraldanud ka viis sotsiaal-psühholoogilist üritust sisepõgenike laste ja nende vanemate jaoks. Iraagis oleme ka jaganud 1500 kooliealisele lapsele õppevahendeid. Jordaania on Mondo töötanud kahes Süüria pagulase majutavas laagris: Za'ataris ning Azraqis. Oleme mõlemasse laagrisse rajanud noortele suunatud arvutiklassid, kus on antud 320 inimesele rahvusvaheliselt sertifitseeritud arvutikursuseid.

2. Töötame haavatavate rühmadega, kes jäävad suurte organisatsioonide „radarilt“ välja. Seda saame teha kohalike heade partnerite abiga – näiteks meie Ukraina partner Vostok SOS oli üks esimesi organisatsioone, kes suutis toimetada abi Luganski piirkonna rindeäärsetesse küladesse. Oleme veendunud, et rahvusvaheliselt kokku lepitud humanitaarabi põhimõtted peaksid olema igasuguse abi andmise aluseks, ning lähtume neist võimalusel alati. Lisaks neile põhimõtetele peame tähtsaks ka paindlikkust abi andmisel ning ümberplaanerimisvõimekust olukorra muutumisel.

TOIDUPAKKE: 2500

Asulaid, kus toidupakke on jagatud: 26

5 sotsiaal-psühholoogilist tugiüritust sisepõgenikele

Ravimeid ja meditsiinitehnikat 8 haiglale ja 250 elanikule kriisipiirkondades

Toetatud juriidiliste nõuandeliinide avamist ja käigushoimist

MTÜ UKRAINA KULTUURIKESKUS

1. Ukraina Kultuurikeskus on toetanud Kiievi Maidani haavatuid, Ukraina sõjalistes tegevustes kannatanuid ning hukkunute peresid, sisepõgenikke, Ida-Ukraina haiglaid, internaatide ja koole. Alustasime 2014. aastal Tallinna Vabaduse väljakul toetuskontserdiga, millele järgnes varustuse korjamine Eestis – kaheksa päevaga kogusime 50 tonni ehk neli veoauto koormatäit. Seejärel kogusime ravimeid koostöös Eesti Kaitseministeeriumiga (üks veoauto koormatäis) ning ravimeid koostöös Eesti Välisministeeriumiga (üks veoauto koormatäis). Koostöös Eesti Välisministeeriumiga hankisime Ida-Ukraina haiglatele meditsiinivarustust, ravimeid ja desinfitseerimisvahendeid 75 000 euro väärtuses. Praeguseks oleme lisaks kogunud ja edastanud 13 veoauto koormatäit abi (raha, soojavarustust, ravimeid, meditsiinivarustust jne).

2. Meie sihtrühmaks on olnud haavatute ja hukkunute pered – toetasime vähemkindlustatuid, väiksemate võimalustega, väiksematest küladest abivajajaid. Soojavarustust viisime Ida-Ukrainasse, samuti jagasime vähemkindlustatutele, sisepõgenikele, internaatidele, koolidele, vanadekodudele. Suurema osa jagasime väiksemates külates kriisipiirkonnas. Meil puudub ligipääs okupeeritud territooriumile – seega jagasime abi Ukraina territooriumil ja sõjategevuse aladel.

PÄÄSTEAMET

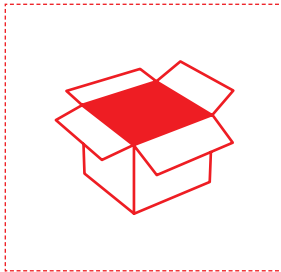
1. Oleme viimase pooleteise aasta jooksul andnud humanitaarabi kahel korral – eelmisel aastal saatsime humanitaarabi (telgid, soojendid, toolid-lauad, magamiskotid, voodid) Ukrainasse ja käesoleval aastal Serbiasse (padjad, madratsid).

2. Kuidas me riigid välja valisime? Üks valikukriteeriume on välisministeeriumi toetamise võimalus – tegemist peab olema kolmanda, Euroopa Liidu välise riigiga. Lisaks sellele on meie jaoks oluline, et Euroopa Liidu elanikkonnakaitse mehhanism oleks nendeks juhtudeks aktiveeritud – et saaksime selle mehhanismi võimalusi ära kasutada.

Sihtrühmadeks on olnud vastavate riikide ametkonnad – viimasel juhul oli selleks

Serbia põgenikega tegelev komisariaat. Seega me ei tegele otseselt asjade andmisega abivajajatele, vaid valime vahendajaks riiklikud struktuurid, kes abi andmist koordineerivad.

Humanitaarabi põhimõtted on meil teada, kuid kuna opereerime abi vahendavate organisatsioonide kaudu, siis ei ole võimalik neid täht-tähelt järgida – pigem loodame, et see organisatsioon, millele me humanitaarabi üle anname, järgib neid põhimõtteid.

CHEMI-PHARMAS

1. 2008. aasta augustis alustasime Gruusias, kus jagasime välja pea 1300 toodet. Sealt edasi oleme koos välisministeeriumiga toimetanud.

2014. aasta detsembris jagasime üle 22 000 desinfitseerimisvahendi (13 380 liitrit) Sierra Leones Ebola viiruse vastu võitlemiseks.

2015. aasta juunis toimus sarnane abi jagamine Ukraina kriisikolletes. Kogus oli pisut rohkem kui 12 000 desinfitseerimisvahendit (13 488 liitrit).

2. Oleme andnud humanitaarabi vastavalt rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtetele. Abi andmisel pole me valinud sihtrühmi, vaid jaganud seda haiglale, ravi- ning ennetuskeskuste kaudu kõigile vajajatele ja keskendunud suurtele pingekolletele. Meie tegevusvaldkonnast lähtuvalt saame toetada desinfitseerimisvahenditega, et tagada nakkuste ja viiruste leviku vähenemist.

MTÜ VABA UKRAINA

1. Alates 2014. aasta augustist saadame Ukrainasse meditsiinivarustust, enamjaolt kaasaegseid esmaabivahendeid (haavasidemed, žgutid, kanderamid jms). Enamiku saadetavast hangime Eesti tootjatelt

ja maaletootajatelt. Lisaks oleme praeguseks korraldanud koostöös KVÜÖA Sõja- ja Katastroofimeditsiini keskusega korraldanud Eestis Ukraina meedikutele neli instruktortaseme kursust, millel osalenud kokku 80 meedikut on koju naasmise järel nüüdseks esmaabi oskust õpetanud tuhandetele inimestele sõjaväelastest kooliõpilasteni.

2. Toetame Ukraina seaduslikke organisatsioone, mis oskavad meditsiiniabi ise kasutada ja kasutamist õpetada. Nagu ütleb ühingu nimigi, toetame vastavalt oma põhikirjalisele eesmärgile Ukraina demokraatlikku arengut ja võitlust iseseisvuse eest, aidates kaasa siseriiklike probleemide ja Venemaa agressiooni all kannatava riigi elupäästevõimekuse parandamisele. Abi edastame Ukrainas registreeritud mitmetulunduslike partnerorganisatsioonide kaudu, millel on olemas pädevus, logistiline võimekus, arvepidamine ja järelevalve saadetavate vahendite liikumise üle. Oma tegevuses lähtume sellest, et meditsiinivahendit jõuaks alati piisavate oskustega inimesteni kõige suuremat puudust kannatavates punktides, võttes arvesse meie partnerite soovitusi. Kindlasti toetame võimaluste piires Eestis õppinud instruktoreid, et oskused kvaliteetset, rahvusvahelistele standarditele vastavat esmaabi osutada jõuaks võimalikult paljude Ukraina inimesteni.

VITALE-XD OÜ

1. Oleme humanitaarabi andnud ühel korral Ukrainasse aastal 2015, mil toimetasime kohale 44 000 euro eest ravimeid.

2. Humanitaarabi pakkumise algatus tuli Eesti Välisministeeriumi humanitaarabi büroost, kes pöördus meie poole meditsiiniliste toodete küsimusega.

HUMANITAARABI – SÕNATAGUSED MAASTIKUD

Mati Raidma

Riigikogu liige, MTÜ Mondo asutajaliige

Mai teises pooles Istanbulis kokku tuleval Maailma Humanitaartippkohtumisel otsitakse paljude muude oluliste teemade kõrval ka ühist arusaama mõistete tähendustes ehk teisisõnu, kas me mõistame asju ühtemoodi, kui kasutame sarnaseid sõnu.

Mida tähendab tegelikult praeguses maailmas mõiste „humanitaarabi“?

Püüan alljärgnevalt seda teemat ka eesti keelele laiendada. Mida tähendab tegelikult praeguses maailmas mõiste „humanitaarabi“? Kas seda sellises vormis (ingl k *humanitarian aid*) nii palju enam kasutatakse? Või on hoopis eesti keel hakanud jääma arengust maha ja oleks aeg hakata mõisteid uuendama? Millised oleksid eestikeelsed vasted praegu rahvusvahelises kõnepruugis kasutatavatele väljenditele nagu *humanitarian action*, *humanitarian response*, *humanitarian assistance*? Või teistpidi küsides: miks on rahvusvahelised ingliskeelsed mõisted muutuma hakanud?

Millised oleksid eestikeelsed vasted praegu rahvusvahelises kõnepruugis kasutatavatele väljenditele nagu *humanitarian action*, *humanitarian response*, *humanitarian assistance*?

Eesti muidu suhteliselt rikas sõnavara jääb tagasihoidlikuks, kui hakkame rääkima hädasolijatele appi töttamisest ja seda eriti väljapoole oma riigi piire. Ja tööpoolest – vaata et ainus sõna, mis kõikidele meenub, on humanitaarabi. Meie igapäevases kõnepruugis ja ka arusaamas on olnud humanitaarabi millegi vajaliku saatmine hädasolijaile.

Paljudele meenuvad kindlasti ka 1990ndad, kus oma Eesti riiki üles ehitades oli meid toetanud riikide, organisatsioonide ja inimeste saadetud humanitaarabil hindamatu väärtus.

Sealt edasi oli nn auvõla tasumise loogikal põhinev ajajärk – kui meie olime hädas, meid aidati, ja nüüd, kus meie suudame toetada abivajajaid, on see meie auvõlg ja -kohus niiviisi käituda. Tänapäeval, aastakümneid pärast taasiseseisvumist, on või vähemalt peaks olema see auvõla asemel ühe täiskasvanud euroopalikke väärtusi jagava riigi normaalne mõttelaad.

Tagasi humanitaarabi mõiste juurde. Niisiis mõistetakse seda kui abi looduskatastroofide või relvakonfliktide tagajärjel kannatavale elanikkonnale. Abisaadeti ise võib olla alates toidust ja ravimitest kuni mingite konkreetsete tarbeesemete ja mänguasjadeni välja. Samuti kuulub siia tehniline abi kohapealsetele reageerijatele – päästjatele, meedikutele ja teistele, kes oma riigis selliste olukordadele reageerima on kutsutud.

Aja arenedes lisandusid siia veel kaks võimalust – aidata rahaliselt ja aidata nõuga. Siin hakkab eestikeelne mõiste „humanitaarabi“ juba kergelt mõranema. Keeruline on kasutada lausekonstruktsiooni, et „saatsime humanitaarabina Moldovasse Mati ... Nõu andma ...“ Kuigi tegelikkuses on see toimunud ning Moldova üleujutuste ajal seal käinuna ja peale materiaalse abi ka tõesti nõuga nii kriisikomisjoni kui ka kohalikku päästeteenistust aidanuna arvan, et sellest oli kasu. Sarnased dilemmad on muutnud ka ingliskeelseid mõisteid. Üha rohkem

kasutatakse siin väljendeid *humanitarian action*, *humanitarian response*, *humanitarian assistance*. Ilmselt põhjendatult.

Et mõista asja olemust selgemalt, proovin avada kolme humanitaarala põhiküsimust – reageerida millele, millega ja kuidas.

Reageerida millele? Humanitaarabi lähtepunkt on humanitaarkriisi olemasolu. Mida see küllatki laialt kasutuses olev mõiste siis ikkagi endas sisaldab? Humanitaarkriis on väga erinevatel põhjustel tekkida võiv kriitiline olukord, millesse on sattunud suur hulk inimesi, sageli terved riigid, ja mille tulemusel on otsene oht inimeste elule ja tervisele, nende elukeskkond on saanud tõsiselt kahjustada või on elutingimuste kriitiline miinimum piirkonna arenguprobleemide tõttu tagamata. Olgu siis tegemist kas looduse või inimese tekitatud olukorraga, õnnetuspiirkonnaga või konfliktikoldega.

Küsimusele „Millega reageerida?“ saab üldistades vastata lihtsalt – kas rahalise toetuse, materiaalse abi või inimestega (päästjad, meedikud, eksperdid, nõustajad). Tõhusaimaks peetakse nende kolme oskuslikku kombinatsiooni.

Küsimus „Kuidas reageerida?“ ongi ilmselt oma vastuses ajas kõige rohkem muutunud ning tekitanud olukorra, kus eestikeelne mõiste „humanitaarabi“ on kitsaks jäänud. Alljärgnevalt toon välja kaks põhimõtet uundust praeguses eestikeelses veel siis humanitaarabi valdkonnas.

Humanitaarkriisile tõhusaimaks reageerimiseks on vaja nii rahalist toetust, materiaalselt abi kui ka eksperte.
Foto: Ecuadori Punane Rist / Miguel Cardenas

Esiteks on siia mõiste alla toodud ka esmareageerijad – otseseid elupäästemisioone korraldava valdkond, olgu selleks siis päästjate (USAR – Urban Search and Rescue) või meedikute (EMT – Emergency Medical Team) tegevus.

Teiseks on liigutud ajas humanitaarkriisi ennetavasse ja selleks ettevalmistavasse faasi. Ehk siis potentsiaalsete sihtriikide endi kriisiennetus- ja kriisideks valmisolekuvõimekuse arendamisele suunatud tegevused. Valdkond, mis sisaldab enamasti nõustamist, koolitust ja võimearendust.

Niisiis kokkuvõtvalt püütakse praegu kujundada uut, kõikehõlmavat ja kaasavat humanitaarala süsteemi, mille tegevuste põhimõtetes järgitaks alati kõikide tunnustatud humanitaarpõhimõtteid (inimlikkus, erapooletus, sõltumatus ja neutraalsus). Kuid alati on ja jäävad olema süsteemi nn äärealad ja kokkupuutepunktid teiste valdkondadega, mis tekitavad rohkem küsimusi, kui on vastuseid.

Kaks väljakutset humanitaarvaldkonna äärealadel

Keerulisemaks läheb selgete ja üheste arusaamadega nn äärealadel – olgu see siis tsiviil- ja militaarmaailma koostöö või kriisijärgse hädaabi ja taastustööde kontekstis humanitaarabi üleminekupunkt arenguabiks.

Abivajaja seisukohast on kooskõlastatud ja vajadusi silmas pidav tegevus siin sageli otseses mõttes elulise tähtsusega. Abi andjate poolt on tihti tegemist ületamatute väljakutsetega.

Teatud olukordades on militaarressursi kaasamine paljusid inimesi päästev võimalus. Samas tuleb tunnustada, et militaarmaailm ise kasutab elanikkonna abistamist kui vahendit oma eesmärkide, mitte harva ka sõjaliste saavutamiseks.

Nüüdseks on kujunenud selge arusaam, et teatud olukordades, näiteks ulatuslikud looduskatastroofid, on militaarressursi kaasamine paljusid inimesi päästev ja säästev võimalus. Samas tuleb tunnustada, et militaarmaailm ise kasutab elanikkonna

abistamist ja toetamist kui vahendit oma eesmärkide, mitte harva ka sõjaliste saavutamiseks. Selle, sõjalise operatsiooni juhi eesmärgi toetava kontseptsiooni ja tegevuste nimi on CIMIC (*Civil-Military Co-operation*). Ega ka siin enamasti midagi halba pole, aga humanitaarmaailma põhimõtete-ga see lihtsalt ei ühti.

1990ndate lõpupoole jõuti rahvusvahelisel tasandil probleemile lahenduste leidmise juurde ja ühe väljundina on ÜRO tasandil loodud kriisikolletes koostööd korraldava platvormina UN CMCoord (*UN Humanitarian Civil-Military Coordination* – ÜRO humanitaarala tsiviil- ja militaarkeostöö koordineerimine) – raamistik, mille eesmärk on tagada humanitaarkriisides dialoog tsiviil- ja militaariesindajate vahel, mis omakorda tagaks humanitaarpõhimõtete kaitse, hoiaks ära vastastikuse võistlemise ja võimaldaks ühiste eesmärkide nimel koostööd teha. Nüüdseks see süsteem koos meetodikate, ekspertide ja koordineerimismehhanismiga töötab ja loodetavalt loob tulevikus palju tõhusamaid sildu kriisikolletes tegutsevate humanitaar- ja militaarstruktuuride vahele.

Et koostöö alust ja regulatsiooni veelgi selgemaks muuta, on ÜRO praegu algatamas (mis kõigi eelduste kohaselt saab ametlikult toimuma just Humanitaartippkohtumisel Istanbulis) uut rahvusvaheliste koostöötandardite paketti – „Common Humanitarian Civil-Military Coordination Standards”.

Teine väljakutse on humanitaarvaldkonna ja arengukoostöö lõimimine. Kahe olemuslikult erineva tegevusvaldkonna kokkupuutepunkt on läbi aegade olnud paljudele

väljakutse. Esimene mure on mõistete väärkasutus. Kui olla korrektne, siis artikli alguses mainitud 1990ndate Eestis ei olnud mingil juhul tegemist humanitaarabiga – selgelt oli see arenguabi (*development aid*). Samas tuleb tunnustada, et neil kaugetel aegadel olid selle tegevusala mõisteloogikad alles sündimas. Nüüdseks on ka mõiste „arenguabi” n-ö arenenud „arengukoostöök” (*development cooperation*), rõhutatakse just abisaaja otsustavat rolli arenguprotsessides.

Mingitel põhjustel on siin aga ekslikku sõnakasutust, seda ka ametlikes dokumentides, liiga sageli. Ja seda mitte ainult Eestis. Põhjuseks vast humanitaarabi ülitugev kuvand ja paraku ka suuremad rahastamisega seotud võimalused.

Koht, kus humanitaarabi sujuv üleminek arenguabiks/arengukoostöök omab kriitilist tähtsust, on kriisijärgne ülesehitus ja inimeste elukeskkonna taastamine. Ajaperiood, kus pääste- ja hädaabitööd (*response*) ning elukeskkonnaks esmavajalikud /aja mõttes otsustavad taastustööd (*recovery*) on lõppenud ning täielikud ja kõikehõlmavad taastustööd (*rehabilitation/reconstruction*) veel algamata, muutub tegelikkuses sageli ajaks, kus hättasattunud jäävadki oma muredega üksi. Vaid hea rahvusvaheline koordineerimine ning koostöö kannatada saanud riigiga suudab seda olukorda leevendada.

Kui küsida, kas kõigi nende väljakutsetega toimetulemisel on arenguruumi, siis vastus on jah – piisavalt palju, et ka sellest vaatenurgast oodata Maailma Humanitaartippkohtumise toimumist.

Aafrika Liidu Somaalia missiooni liige Kismaayo linnas koolilõpikute ja toiduabi jagamisel. Säärased CIMIC-tegevused abistavad küll kohalikku kogukonda, kuid seda ka sõjalise operatsiooni eesmärgi toetades. Foto: AMISOM

KLIIMAMUUTUSTE MÕJU HUMANITAARABI TULEVIKULE

Marek Sammul

Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus RAKE

Põua, üleujutuste või kuuma käes kannatavad kogukonnad seisavad valiku ees – kas põgeneda või püüda oma kodus edasi toime tulla. Oluline on nende abistamine, kes ei saa või ei taha kodukohast lahkuda.
Foto: UNICEF / Marco Dormino

ÜRO ja CARE International määratlesid 2009. a ühise analüüsi käigus ÜRO Arengu- programmi UNDP andmetele tuginedes alad, mis kliimamuutuste põhjustatud riskide tõttu võivad tulevikus senisest oluliselt enam humanitaarabi vajada. Selle analüüsi järgi on „ootel“ sisuliselt kogu kolmas maailm. Õigupoolest oleks narr loota, et Euroopa, Põhja-Ameerika, Jaapan ja Austraalia jaksaksid sellist koormat tõesti kanda, olgu või koos tulevikus ilmselt oluliselt jõukamate Hiina, India ja ehk veel mõne riigi lisaabiga. Hinnatakse, et kliimamuutuste tõttu peab aastaks 2030 oma kodust lahkuma ca miljard inimest ning looduskatastroofide tekitatud kahju võib ulatuda ca 100 miljardi dollarini aastas.

Samas ei saa nende hinnangute õigsuses kindel olla – kindlasti mitte kõiki looduskatastroofe ei saa panna inimtekkeliste kliimamuutuste süüks. Õnneks me (veel?) laamtektoonikat mõjutada ei suuda. Samamoodi on põgenikega – kindlasti on neid, kes on oma elukohast lahkunud ka kõrbestumise, üleujutuse vms tõttu, kuid

siiski pole seniste põgenikevoogude puhul suudetud teaduslikku seost kliimamuutustega tõestada. See loomulikult ei tähenda, et tulevikus ei võiks olud muutuda, kuid vähemalt lähitulevikus jääb ilmselt põhiliseks põgenikke liikvele ajavaks jõuks sõjaline ja poliitiline vägivald. Need, kes kannatavad kliimamuutustest tingitud põua, üleujutuse või kuuma käes, püüavad enamasti oma kodus edasi toime tulla. Mis teisest küljest tähendab aga, et see ongi olulisim probleemkoht, need ongi inimesed, kes kõige enam abi vajavad.

Eesti paikneb selles maailmas praegu ja ilmselt ka edaspidi turvaliselt tähtsusetul positsioonil. Meie ametnikud on valinud rahuliku äraootamise ega plaani Eesti antava humanitaarabi arvestatavat kasvu. Kliimamuutusi küll arenguabi eesmärkide hulgas mainitakse, kuid nendele planeeritakse vaid 4,5% agra arenguabist. Valmisolekut kliimapagulate vastuvõtmiseks ei ole ega lähiajal tule. Keskkonna- või kliimapagulate terminite seadustes ei ole ja võimalust kliimamuutusi pagulasstaatuse andmise

aluseks võtta ei kaaluta. Õige on see vaatevinklist, et inimesi peabki eelkõige aitama nende endi kodus. Seal, kus probleem tekis. Ent riskide eiramist pelgalt poliitilistel põhjustel – pagulased on tundlik teema – ei saa kuidagi õigustada.

Esialgul saab Eesti nautida, et on ise kliimamuutustest vähe ohustatud ning rahvusvaheliselt väheatraktiivne põgenike sihtriik. Ent maailma rikkamate hulka kuulumine kohustab teisi aitama. Väiksena ei ole meil majanduslikku võimsust kliimamuutuste mõjudega võitlemiseks nii palju panustada, et sellega silma torgata. Et aga Euroopa Liidul on ambitsioon olla maailma kliimapoliitika liider, siis jõuavad ühised kohustused ka meieni. Eesti miinimumprogramm peaks sisaldama seda, et EL-i siseselt ei oldaks vaid teiste kujundatud arvamustega leppija. Eesmärk võiks olla kuulumine EL-i kliimapoliitika kujundajate hulka ja aktiivne osalemine ÜRO arenguabiprogrammide kujundamisel. Seni aga selline ambitsioon välja ei paista. Hea vähemalt, et 2014. a sügisel ei kuulunud EL-i 2030. aasta kliimaeesmärkide seadmisel Poola poolt veetud kokkuleppe tõkestajate sekka.

Eestil on järjekordne arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava koostatud ja lähiajal ilmselt mingit arvestatavat muutust arenguabi andmisel oodata ei ole. Rahvusvaheline mõõde kliimamuutustega koanemise plaanides on Eestis alles idanemas.

Maailma rikkamate hulka kuulumine kohustab teisi aitama.

Eestist kaugemal toimuvate muutuste mõju Eestile ootab alles hindamist ja välispoliitikas kliimamuutuste teemat õieti ei kasutata. Mine tea, kui ennustused tõeks saavad ja ka meil maakerge merepinna tõusuga asendub, ehk tekivad tõesti meil endil Eestis piirkonnad, mis vajavad tõsist abi. Siis saab näha, kas see toob kaasa pigem kapseldumise oma probleemidesse või parema kaugete maade murede mõistmise.

MIDA TEHA, KUI KRIIS JÕUAB KOJU?

Mati Raidma

Riigikogu liige, MTÜ Mondo asutajaliige

Noor Süüria paar jalutab lapsega Idomeni laagris Kreekas.
Foto: UNHCR / Achilleas Zavallis

Kui tihti on tulnud kohtuda pahurate eestlastega, kelle keel ja meel küsimus „Miks peaksime meie aitama ja oma raha andma inimestele ja riikidele kuskil silmapiiri taga?“ Las tegelevad oma hädadega ise, meil siin kodus omadki mured lahendada ja sellekski raha vähe. Las sõdivad ja tapavad üksteist, meil siin on rahulik. Miks peaks võõraid aitama ...

Praegu kohtun nendesamade pahurate

inimestega, kes on jälle pahased – tuhanded võõrad on tulemas oma sõdadest ja hädaorgudest pakku siia, Euroopasse. Miks ometi, kas omal maal siis asja lahendada ei saadud? Kus Euroopa silmad olid, kui probleem küpses? Kes on nüüd selle eest vastutav?

Ega lühivastus väga keeruline polegi. Vaata selle teksti esimest lõiku.

Pikem vastus sisaldab suurte kriiside ohja-

mise põhitõde. Kriisidesse, vaatamata nende geograafilisele kaugusele, tuleb meil kõigil panustada kohe ja kõikehõlmavalt (mitte ainult sõjaliselt, nagu meie aeg-ajalt teeme). Inimesi neis kriisi- ja katastroofikolletes tuleb aidata kohapeal. Kui relvakonfliktide puhul pole see inimestele turvaline ja tekib ränne, siis tingimused turvaliseks ootekohaks, et naasta oma kodumaale, peavad olema loodud ikkagi võimalikult lähedal koduriigile. See eeldab meie rahvusvahelise kogukonna aktiivset ja riikide rahaliselt toetatavat järjepidevat tööd. Selleks peavad panustama kõik. Ainult nii on võimalik hoida selliseid olukordi geograafilistes raamidest. Vastasel juhul oleme me tunnistajaks kontrolli alt väljunud protsessidele, millised on nüüdseks saanud teoreetilistest väitlustest praktiliseks tõelisuseks siin, oma heaolul suikunud Euroopas.

Kriisidesse, vaatamata nende geograafilisele kaugusele, tuleb meil kõigil panustada kohe ja kõikehõlmavalt (mitte ainult sõjaliselt, nagu meie aeg-ajalt teeme).

PANAMAST, PAGULASTEST JA ODA-ST

Sigrid Solnik

Arengukoostöö Ümarlaua tegevjuht

Kepa, Soome arengukoostööorganisatsioonide katus, teatas aprilli teisel nädalal, et valitsus kärbib alates 2018. aastast Soome ametliku arenguabi summasid 25 miljoni euro võrra aastas. Seda olukorras, kus põhjanaabrite arengusektorit raputas mullu rahastuse vähendamine 43% võrra. Pidagem meeles, et Soome on Euroopa riikide seas üks arengukoostöö paipoistest, nende ODA (ametlik arenguabi, ingl k *official development assistance*) oli 2014. aastal 0,6% SKP-st. Soome muidugi ei ole mingi erand – samamoodi on oma arenguabi rahad kok-

ku tõmmanud Rootsi, Norra, Taani, Holland jt eeskujuliku abistamisajalooga riigid. Mis toimub? Tundub, et üldine segadus, edasitagasi tõmblemine ja täielik peataolek. Tendentsid kasutada arenguabiks mõeldud summasid kas doonorriikides kohapeal pagulastega tegelemiseks või siis anda raha sihtriigile klausliga, et saadud rahalisi vahendeid tuleb eelkõige kasutada migratsiooni piiramiseks, on nähtavad olnud juba pikemat aega. 2015. aasta lõpus jõudis asi niikaugele, et ÜRO peasekretär Ban Ki-moon pidi sõna võtma ning välja

ütleva selle ilmselge tõdemuse – et pagulastega tegelemise eelarve ei tohiks tulla maailma vaeseimate arvelt. Siinkohal tahaksin rõhutada, et muidugi tuleb ka pagulaste vastuvõtmist rahastada, ja olen kindel, et sinna sektorisse minevad summad saaksid olla ja peaksid olema suuremad. Mulle lihtsalt ei meeldi, et see raha võetakse ära kõige nõrgematelt. Asüülitaotlejatele varjupaika andvas riigis esimese aasta jooksul tehtavad kulud on ODA-kõlbulikud niikuinii, ent seda kummi ei tohiks venitada rohkem kui vaja.

Pagulastega tegelemise eelarve ei tohiks tulla maailma vaeseimate arvelt.

Veebruaris tõusid arengukoostööga tegelevad organisatsioonid tagajalgale, kuulates OECD Arenguabi Komitee plaanides ODA põhimõtete reformimiseks. Esiteks kardetakse, et nüüd on riikidel veel rohkem võimalusi pagulastega seotud kulusid ametliku arenguabina deklareerida. Teiseks kardetakse, et arenguabi rahasid, mida varem ei tohtinud kasutada otseselt sõjaväe ja julgeolekuga seotud tegevusteks, saab nüüd palju lihtsamalt suunata just nendesse sektoritesse. Ja sellega muuta veel kindlamaks võrrand „anname teile raha siis, kui teie teete nii, et mitte keegi ei pääse üle teie piiride Euroopasse, meie ukse taha”. Kolmandaks kardetakse, et Arenguabi Komitee on avanud erasektorile ukse selliselt, et riigid kasutavad arenguabi rahasid lihtsalt investeerimaks oma firmade arenguriikides ette võetavatesse tegevustesse. Selguse huvides tuleb märkida, et ükski neist kartustest ei ole veel massilisel tasemel tõeks saanud. Samas ühtegi mehhanismi, mis neid hirme leevendama ning negatiivse stsenaariumi tõeks saamise võimalusi vähendama

peaksid, paika pandud ei ole. Loodetavasti ei ütle paari aasta pärast tehtavad uurin-gud, et Euroopa riik X annab küll arenguabi 0,7% ulatuses oma SKP-st, ent pool sellest kulub kodus pagulaskriisiga hakkama saamiseks, veerand antakse Aafrika riikidele X ja Y, et need tagaksid oma inimeste püsimise riigi piirides, ning ülejäänud veerandi eest jagatakse nii stipendiumeid sinna riiki õppima tulevatele noortele, rahastatakse kohalike arengukoostöö-MTÜ-de tööd kui ka antakse osa näiteks WFP-le ehk Maailma Toiduprogrammile (ingl k World Food Programme).

Ma tegelikult usun, et OECD tahtis parimat, tahtis teha nii, et hundid oleksid söönud ja lambad terved. Kahtlen, et need lambad selliste arengute puhul kaugemas perspektiivis terveks jäävad. OECD peataolek arenguabi küsimuses meenutab natuke nende peataolekut maksuparadiiside küsimuses. Organisatsioon on selgelt välja öelnud, et maksudest kõrvale hiilimine peab lõppema, maksuinfo vahetamine peab olema laiapõhjaline ja arenguriigid peavad saama oma õiglase osa nende pinnal nende ressursse kasutades saadud tulust. OECD prioriteediks on üleilmse maksuoptimeerimise vastu võitlemine juba 2008. aastast. Mullu sügisel lepi lõpuks kokku, et tasapisi hakatakse maksuinfot vahetama ning sunnitakse korporatsioone avaldama, kui palju nad erinevates riikides tulu teenivad (tuntud ka kui OECD BEPS – maksubaasi kahanemise ja kasumi ümber-

paigutamise tegevuskava, mis on algatus kasumi väljaviimise jms trikkide vastu võitlemiseks). Kuigi õiges suunas sammude astumine on tervitatav, on rahvusvahelised MTÜ-d OECD plaani osas jällegi üsna kriitilised, sest kokku lepitud tegevused said rikkamate riikide isiklike huvide tõttu oluliselt hambutumad kui oleks vaja, arenguriikide esindajaid oli kaasatud liiga vähe ning nende sõnal ei olnud nii suurt kaalu. Tähelepanu on juhitud ka sellele, et suur osa populaarsemaid maksuparadiise on kas ise rikkad lääneriigid *à la* Šveits või sageli ka Euroopa riikide kontrolli all. Mis tõstatab küsimuse, et kui siiras see maksuparadiiside vastu võitlemise retoorika ikkagi on. Nii olemegi olukorras, kus ühe arenguabidollari kohta liigub sihtriikidest välja 10 dollarit musta raha, millest kohalikud inimesed mingit kasu ei saa.

Nii olemegi olukorras, kus ühe arenguabidollari kohta liigub sihtriikidest välja 10 dollarit musta raha, millest kohalikud inimesed mingit kasu ei saa.

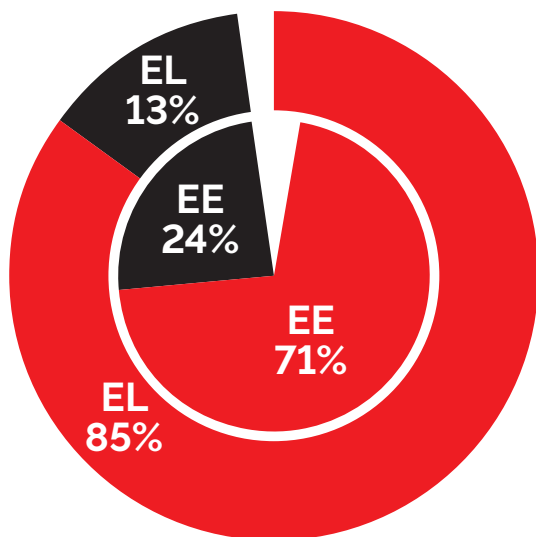
Suurte protsesside lõpetamine või ümber pööramine käibki aeglaselt, eriti kui seda teeb mammutorganisatsioon, mille puhul on mängus liiga palju vastakaid huvisid. Aga paljud asjad on ju lihtsalt ka poliitilise tahte taga kinni. Ühelt poolt moraal, õiglus ja kõik muud ilusad ideed, teiselt poolt majanduslik kasu kas isiklikus plaanis või oma riigile ja rahvale. Valimistsükli mõtlevad poliitikud valivad enamasti selle viimase, kui just keegi kusagil ei ole juba VÄGA vihane või midagi ei hakka õrna globaalset tasakaalu VÄGA paigast ära vedama. Ja muidugi, kui midagi läheb käest ära, nagu näiteks pagulaskriis, on kõik justkui puu otsast kukkunud – et kuidas see nüüd siis juhtus? Sellistel hetkedel oskan ainult silmi pööritada. Lõpetuseks võib öelda, et olukord on murettekitav, aga seda te vist juba teate. Ma siiralt loodan, et Eesti suudab jääda ratsionaalseks ja kaugemat perspektiivi arvestavaks ning meie niigi väikesed arenguabisummad ei pea üle elama lühinägelikke kärpeid. Ja et ei saa teoks need veidrad mõtteavaldused, mille järgi Eestist peaks saama uus Panama. Oleks imeline öelda, et praegu teeme küll vähe, tulevikus rohkem, aga igal juhul teeme mõistlikult, jätkusuutlikult ja läbipaistvalt.

Nii Ühendkuningriigi kui ka Islandi peaminist-reid süüdistatakse Panama paberitest saadud info põhjal maksude vältimises. Erinevalt David Cameronist on Sigmundur Davíð Gunnlaugsson ka nüüdseks süüdistuste tõttu tagasi astunud.
Foto: Crown Copyright / Georgina Coupe

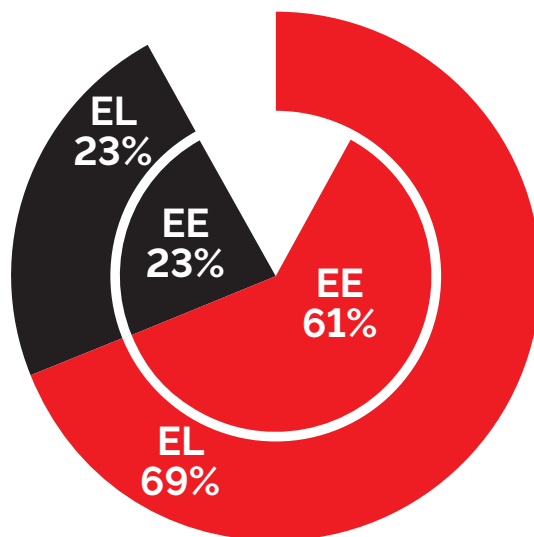
Kas inimeste aitamine arengumaades on oluline?

- JAH
- EI

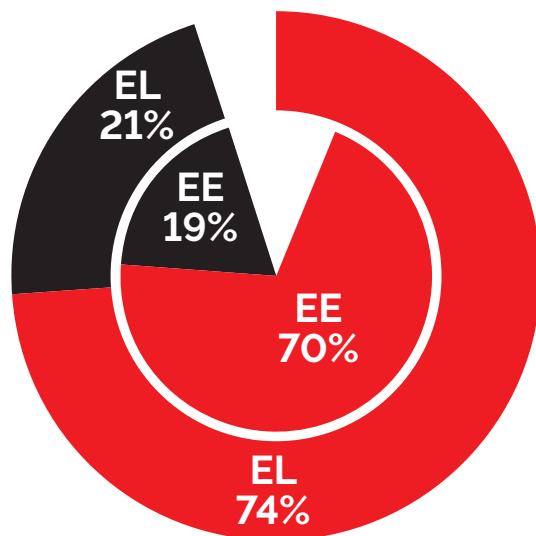
Kas vaesuse vastu võitlemine arengumaades avaldab positiivset mõju ka EL-i kodanikele?

- JAH
- EI

Kas arengumaadele antav abi aitab luua rahulikumat võrdõiguslikumat maailma?

- JAH
- EI

Kas Teie üksikisikuna saate mõjutada vaesuse vastu võitlemist arengumaades?

- JAH
- EI

